

Title	Hvor svært kan det være? Et pædagogisk blik på udlændinges udtale og forståelse af danske vokaler
Author(s)	Møller Andersen, Nina
Citation	IDUN – 北欧研究 –. 2019, 23, p. 93-104
Version Type	VoR
URL	https://doi.org/10.18910/71774
rights	
Note	

The University of Osaka Institutional Knowledge Archive : OUKA

<https://ir.library.osaka-u.ac.jp/>

The University of Osaka

Hvor svært kan det være? Et pædagogisk blik på udlændinges udtale og forståelse af danske vokaler

Nina Møller Andersen

Efter at have undervist japanske danskstuderende i godt et år ved Osaka Gaidai skrev jeg i 1986 i Idun en artikel om vanskelige lyd i dansk¹ og konstaterede at vokalerne var de lyd der voldte de japanske studerende de største problemer, og at ”I arbejdet med udtale af dansk bør hovedvægten absolut lægges på vokalerne” (Møller Andersen 1986 s. 127).

I mit over 30-årige arbejde med undervisning og forskning i udlændinges udtale af dansk har det især været de danske vokaler der har været interessante at arbejde med; de har været interessante fordi der er flere varianter i dansk end i mange andre sprog,² danske vokaler artikuleres andre ’steder’ i munden end andre sprogs tilsvarende, og tryk, reduktion, rytme og tone har indflydelse på udtalen. Der kan være misforståelser i forbindelse med udlændinges udtale og forståelse af bl.a. danske vokaler, f.eks. forveksling mellem *lange/længe*, men jeg godtager ikke uforbeholdent påstanden om at dansk er meget sværere at udtale end de fleste andre sprog.³ Unge danskere⁴ kan have sammenfald mellem f.eks. *bager/bærer*, men man forstår jo nok om de *bager kager* eller *bærer kagerne hjem selv*⁵ da konteksten har altafgørende betydning for forståelsen, men det gælder jo for alle sprog. Engelsk er et andet sprog med stor diskrepans mellem udtale og ortografi⁶; de færreste har dog problemer med det engelske (tough stuff!), men det er ikke fordi det ikke er lige så svært som forskellen på *lange* og *længe*; vi (eller især unge mennesker) er vokset op med engelsk.⁷ Sprogtilegnelse handler om alder, mængde af input, motivation m.m., ikke så meget om hvor tæt vokalerne ligger på hinanden – det skal man nok få lært hvis man bruger tilstrækkelig tid på det og er motiveret. Og de danske vokaler er noget af det der kræver tid og fokus

¹ I Møller Andersen 1986 s. 127.

² Se bl.a. Møller Andersen 2017.

³ Se Grønnum 2008, Bleses og Basbøl 2009. Bleses og Basbøl har lavet en undersøgelse af danske børns tilegnelse af det receptive ordforråd hvor de konkluderer at danske børn er langsommere i tilegnelse af dansk end svenske børn af svensk. Bleses og Basbøl 2009.

⁴ Københavnerne født efter 1975. Se også note 6.

⁵ Henviser til en kendt reklame om boller fra Kohberg som spillede på unges udtalesammenfald mellem /a/ og /æ/ *bager/bærer*.

⁶ Se bl.a. Ritzau 2014.

⁷ Se også Ritzau om ’beliefs about pronunciation learning’ i Ritzau 2003.

ved indlæring. Når jeg spørger mine udenlandske studerende hvad de selv synes (eller tror) er vanskeligst ved den danske udtale, svarer de fleste det bløde *d* og stød. Det bløde *d* [ð]⁸ kan være vanskeligt for nogle indlærere hvis modersmål tilhører en anden sprogfamilie, og forveksles ofte med *l* (stavelsesfinalt), og de fleste udlændinge er forbavsede gode til både at gengive og genkende stød. Det bløde *d* [ð] og stød er det oplagte svar fordi disse 'lydfænomener' ikke findes i mange sprog. Vokalforskellene eller –nuancerne bliver de studerende først opmærksomme på senere i deres arbejde med dansk, de er ikke så oplagt vanskelige lydfænomener. Jeg vil her diskutere det vanskelige, eller snarere, det opmærksomhedskrævende ved udlændinges udtale af de danske vokaler, herunder komme ind på en undersøgelse af udlændinges reception af danske vokaler og hen ad vejen forsøge mig med et par pædagogiske fif - min tilgang her er underviserens snarere end forskerens. Jeg skal gøre opmærksom på at dette indlæg omhandler dansk som fremmedsprog, dvs. handler om udtalen hos udlændinge der studerer dansk ved universiteter i udlandet og som stipendiater ved universitet i Danmark (Københavns Universitet).

Lidt om udtalekonventioner og -normer

Den udtale jeg underviser i (og som ligger til grund for dette indlæg), bygger på min egen, som er københavnsk⁹, eller sagt med Jens Normann Jørgensens ord "udtalen hos midaldrende middelklasseborgere, der er opvokset i Storkøbenhavn" (Jørgensen 2001: 118). Jeg bruger i min undervisning (og her) Danias lydkrift¹⁰ og af flere grunde; dels har det været en tradition ved mit institut på Københavns Universitet, og de fleste beskrivelser af dansk udtale op til nu bruger Danias lydkrift; dels bygger den mest brugte danske udtaleordbog på Danias lydkrift,¹¹ og dels er det min erfaring at Dania er mere enkel end IPA og kan forstås af studerende som ikke kender noget til fonetik, og hvis man kender til (og bruger) IPA, er det ikke noget problem at bruge Dania, hvorimod det vil være vanskeligere at gå den anden vej (i min undervisning indgår oversættelseslister fra IPA til Dania). Når jeg her taler om 'unges sprog', er det fortrinsvis unge københavnernes sprog, født efter ca. 1975.¹²

⁸ Lyd gengives i firkantet parentes [], fonemer gengives mellem skråstreger // og bogstav fremhæves.

⁹ Som talt af københavnere født mellem 1950 og 1970 – se Brink og Lund 1974.

¹⁰ Udviklet af Otto Jespersen i tidsskriftet Dania 1890, særlig velegnet til beskrivelse af dansk udtale. Se bilag A (IPA/Dania).

¹¹ Den store danske udtaleordbog, red. Lars Brink, Jørn Lund, Steffen Heger, J. Normann Jørgensen, København: Munksgaard, 1991. Der findes også en anden stor udtaleordbog for dansk: Peter Molbæk Hansen: Dansk udtale. København: Gyldendal. 1990.

¹² At definere unges sprog kan være problematisk; grænserne flytter sig. Se også Brink og Lund 1974 og

Der findes i princippet ikke nogen udtalenorm for dansk, man kan ikke tale om en 'korrekt' udtale – man kan tale om hvordan københavnere født 1951/2000 taler. At der så er nogle der taler om 'korrekt dansk udtale' og siger 'at de unge har en forfærdelig udtale' er en anden snak. I Danmark har vi regler for ortografi som ved lov skal følges af alle offentlige myndigheder (Lov om dansk retskrivning, 1997).¹³ Vi har ikke en tilsvarende lov for udtale (og gudskelov for det). I andre lande kan der være forskellige lovliggende tiltag om korrekt udtale, f.eks. skal man i Litauen¹⁴ ved ansættelse på det statslige tv skrive under på at man vil overholde den officielle litauiske udtale; brud på dette straffes med bøder.¹⁵ Så når mine studerende gerne vil have en 'korrekt' dansk udtale, er det de efterspørger, en udtale der lyder som det dansk der bliver talt i København og kan forstås. De udenlandske studerende er ikke interesserede i at tale dansk med accent – de vil gerne have at man ikke kan høre hvor de kommer fra (eller i hvert fald ikke høre at de er udlændinge (selvom de godt er klar over at dette endemål er vanskeligt)).

Målgruppen

Mine studerende har været og er danskstuderende udlændinge med meget forskellig sproglig baggrund, med modersmål placeret i forskellige sprogstammer: f.eks. japansk, ungarsk, tysk m.fl., og det er min erfaring at trods de sproglige forskelle har de studerende næsten samme problemer med udtale og forståelse af de danske vokaler og deres varianter uanset hvor de kommer fra. For at skærpe de studerendes forståelse af problematikken har jeg lavet øvelser med fokus på transfer (negativ, positiv og ingen transfer mellem modersmål (L1) og målsprog (L2)). De studerende har været inddelt efter modersmål (eller i grupper med beslægtede sprog (f.eks. slaviske)), og min erfaring er, på baggrund af talrige øvelser, at de studerende med sådanne øvelser kan gøres bevidste om forskelle, og om hvilke problemer de skal lytte efter, og hvor de skal være særligt opmærksomme på udtaleforskelle. Disse øvelser samt udtaleøvelser gennem mange år har vist at i princippet alle danske vokaler med varianter kræver særlig sproglig opmærksomhed, men de urundede fortungevokaler er nok dem der

Brink & Lund & Jørgensen 1991.

¹³ Lov om dansk retskrivning 1997: "§ 2. Dansk retskrivning skal følges af alle dele af den offentlige forvaltning, af Folketinget og myndigheder med tilknytning til Folketinget samt af domstolene. Det samme gælder ikkeoffentlige uddannelsesinstitutioner, som modtager dækning af driftsomkostningerne på halvdelen eller mere, og private og selvejende skoler, hvor børn opfylder undervisningspligten".

¹⁴ Se note nedenfor.

¹⁵ Kilde: Litauiske danskstuderende (eneste kilde).

kræver mest opmærksomhed.

De fleste udenlandske danskstuderende møder dansk første gang som skriftsprog, og de læser gennem hele deres studie mange danske tekster. Det betyder at skriftsproget følger dem og påvirker, eller kan påvirke, deres udtale af dansk, forstået på den måde at man hos nogle af dem kan høre skriftsprogspåvirkningen i deres talesprog, i deres udtale – selv hos dygtige studerende der har fået grundig udtaleundervisning, kan denne påvirkning høres.¹⁶ Man har skriftbilledet i hovedet, har visualiseret det og det påvirker så udtalen. Eksempler på dette kan være udtalen af 'stumme bogstaver' som f.eks. d i *Tyskland* (udtalt [tysgländ]), og udtalen af begge konsonanter (som lyd) [ɲ] og [g] i ord som *bange* [bɑŋgə] (i stedet for [bɑŋə]).

Ved vokaler er billedet mere kompliceret på grund af de mange vokalvarianter, men det kan være udtalen af bogstavet *i* hvor det skal udtales som [e] som i *minde*. Det er en fordel at møde det nye sprog man skal lære, som talesprog og dyrke denne side af det intenst før man går over til det skrevne sprog, især for et sprog som dansk hvor der er så stor forskel på det skrevne og det talte sprog.¹⁷ Men sådan er virkeligheden ikke; universitetsstuderende møder oftest det skrevne sprog først og dyrker det mest hvorfor der kan ske en påvirkning som desværre kan resultere i en skriftpåvirket udtale og at denne udtale fossilerer. Jeg finder at det er nødvendigt at arbejde pædagogisk med en bevidsthed om dette hos de studerende og i øvelser inddrage skrift- og talesprog side om side.

En lille undersøgelse

I forbindelse med et forskningsprojekt om dansk sprogs indflydelse på de vestnordiske sprog¹⁸ har jeg fra efteråret 2016 og frem lavet en undersøgelse af udenlandske danskstuderendes reception af danske vokaler som skulle bruges som baggrundsmateriale til en belysning af det danske sprogs indflydelse (receptivt som produktivt) på de vestnordiske sprog (norsk, færøsk, islandsk) med fokus på udtale. Denne undersøgelse (baggrundsundersøgelsen) kan ikke betragtes som videnskabelig i gængs forstand; der kan sættes spørgsmålstejn ved data, dataindsamling, antal informanter m.m.; og nogle forskere vil sætte spørgsmålstejn ved brugbarheden af at se isoleret på vokallyd.¹⁹ Med flere forbehold in mente (se også nedenfor) finder jeg

¹⁶ Flere har skrevet om den ortografiske påvirkning af udtalen ved indlæring af fremmedsprog, se bl.a. Bassetti 2008 og Ritzau 2014.

¹⁷ En sådan metode har været brugt med stor effekt ved danskstudiet ved universitetet i Skt. Petersborg.

¹⁸ Language and Culture Contact in the West-Nordic Region, Haskoli Islands 2016-.

¹⁹ Se f.eks. Flege 1995.

dog resultaterne af undersøgelserne så signifikante i forbindelse med udenlandske danskstuderendes receptionen af vokallyd, at jeg kan bruge det til meget i pædagogisk sammenhæng.

I undersøgelsen har indgået egne studerende fra to semestre, danskstuderende på ekskursionsbesøg i DK og danskstuderende på deres eget universitet. Undersøgelsesmateriale har været det samme, men forholdene lidt forskellige, hvilket kan have haft lidt indflydelse på resultatet. Jeg kan illustrere dette med et eksempel. Til en undervisningstime på Københavns Universitet lavede jeg undersøgelsen hvori deltog mine egne studerende (11 stk. med blandet sproglig baggrund), en gruppe besøgende studerende fra et slavisktalende land (12 stk.), en gruppe besøgende studerende fra et romansksproget land (10 stk.). Den ene af disse grupper var lige ankommet med morgenflyet, var ikke tjekket ind på hotel endnu og var trætte. De meget forskellige forhold (en gruppe herboende studerende som kendte forholdene og mig som underviser, en gruppe som havde haft et par dage til tilpasning og en gruppe der lige var ankommet) har helt sikkert haft noget indflydelse på resultatet; men alligevel må jeg sige at resultatet af undersøgelserne trods dette er brugbart.

I korthed består undersøgelsen i at jeg først ved hjælp af Jones' kardinalvokaldiagram hurtigt gennemgår de danske vokaler (fra Jones' kardinalvokaldiagram), læst af mig, og får de studerende til at gentage efter mig. Derefter får de uddelt et papir med 4 lytte-forståøvelser: 1. hvilken vokal hører du, sæt kryds (med billede af kardinalvokaldiagrammet. 2. Hvilken vokal hører du, skriv vokalen (vokaler + α og $\ddot{o}$ ²⁰), 3. Hvilken å-variant hører du: 1. $\hat{a}$ 2. $\circ$ 3. $\hat{a}$ (skriv 1, 2 eller 3), 4. Hvilken vokal hører du i ordet (lyd, ikke bogstav): i, e, æ, α , y, ø, $\ddot{o}$, u, o, $\hat{a}$.²¹ Derudover skulle de oplyse modersmål, køn²² og hvor længe de havde læst dansk. Alle de vokaler jeg udtaler i undersøgelsen, udtaler jeg isoleret som lange uden stød. Jeg har valgt at fokusere på isoleret vokallyd for at få så klart et billede af lydopfattelsen som muligt, for at gøre undersøgelsen så lidt fejlbefængt som muligt, og ikke mindst for ikke at gøre det for kompliceret for mine informanter. Vokalernes stilling i stavelsen påvirker udtalen, og jeg vil undgå sådanne påvirkninger samt upåviste påvirkninger som f.eks. at visse sonoriske konsonanter kan påvirke urundede fortungevokaler til at blive rundede.²³ Spørgsmål 4 vedrører dog vokalopfattelsen i ord, dog kun

²⁰ Det vil i princippet sige vokalfonemerne. Jeg har ikke taget varianterne [ɔ̃, ɔ̃] med.

²¹ Præsenteret således for informanterne (langtfra alle kender til konventioner omkring lyd- og fonemskrift).

²² Denne oplysning finder jeg er god at have til senere undersøgelser; den bruges ikke i igangværende forskningsprojekter.

²³ Se Grønnum 2007.

enstavelsesord, men ideen med dette spørgsmål er også at se på ortografiens påvirkning af lydopfattelsen (se nedenfor). Jeg har københavnsk udtale og er født 1951.²⁴

Jeg har fået 103 besvarelser fordelt på følgende modersmål²⁵:

• Engelsk: 1	• Russisk: 12
• Finsk: 1	• Serbisk: 3
• Finsk/svensk: 1	• Svensk: 12
• Fransk: 17	• Svensk/finsk: 1
• Hollandsk: 2	• Sweizertysk: 1
• Islandsk: 1	• Tjekkisk: 8
• Italiensk: 1	• Tysk: 22 (Frankfurt) + 2 = 24
• Japansk: 1	• Ukrainsk: 1
• Lettisk: 3	• Ungarsk: 1
• Litauisk: 2	• Tosprogede: tysk/russisk//fransk/engelsk: 2
• Polsk: 4	• Ikke opgivet modersmål: 3
• Rumænsk: 1	

Overordnede resultater for hele gruppen

De foreløbige resultater af mine undersøgelser (der er i undersøgelsen stof til rigtig mange konklusioner) bekræfter i store træk mine antagelser om vanskelighederne ved forståelsen af de danske vokaler, ikke mindst de urundede fortungevokaler. Jeg blev

²⁴ Min udtale er af professor Jørn Lund i 1973 (se Brink og Lund 1979) karakteriseret som lavkøbenhavnsk, positivt korreleret med lav social status, det vil i princippet sige at min udtale er københavnsk (midaldrende, middelklasseborger opvokset i Storkøbenhavn: Jørgensen 2001: 118).

²⁵ Som opgivet af informanterne selv.

bekræftet i at de danske vokaler er en udfordring, især de urundede fortungevokaler, og herunder især [e, æ, å]. Her havde alle problemer. Jeg blev ligeledes bekræftet i at modersmål påvirker forståelsen, f.eks. havde informanter med slaviske sprog som modersmål vanskeligheder med de rundede fortungevokaler; de slaviske sprog har ikke rundede fortungevokaler.²⁶ I min undervisning har jeg erfaring med at mange har problemer med de danske o- og å-lyd, og også på dette område var der ikke uventet en del problemer. Men overraskende her var det også at selvom rigtig mange har meget svært ved at udtale²⁷ det danske [o], det ligger i de flestes udtale lidt for lavt, er lidt for åbent, så havde forbavsende mange let ved at genkende det som lyd i isoleret udtale (øvelse 1). I det hele taget var frekvensen af 'korrekt'²⁸ genkendelse af bagtungevokalerne meget højere end af de urundede fortungevokaler. Det vil sige at de studerende kan have svært ved at udtale bagtungevokalerne 'korrekt', men de har ikke svært ved at identificere dem, dog kan nogle have svært ved at skelne å-varianterne fra hinanden - hvor de altså ikke i samme grad har problemer med at skelne [o] fra å-varianter. Min erfaring fra min undervisning er at de fleste er ret gode til at udtale å-varianterne, men i undersøgelsen var der problemer med at skelne dem fra hinanden hos næsten alle – dette kan også skyldes spørgsmålets formulering/måden det skal registreres på. Det mest forbavsende ved hele undersøgelsen var hvor stor påvirkning skriftbilledet har.²⁹ En af mine antagelser var at skriftsproget påvirker udtalen, men det var overvældende på resultaterne at se hvor stor denne påvirkning er. Der hvor skrift og udtale i undersøgelsen er ens (/i/ og /u/), var der så godt som ingen 'fejl'. Men ved alle lyd hvor der er diskrepans mellem udtale og skrift, blev lyden gengivet med bogstav (og ikke med lyd) (sp.4). Og de studerende (informanterne) blev gjort opmærksom på at det handlede om lyd og ikke om bogstav, og at de havde forstået dette, afspejlede sig også i at mange kunne genkende [α]-varianten, og i et ord de fleste nok ikke kender, kunne gengive en lyd der ligger nær ('snask' til [æ] eller [a]).

Resultater for de enkelte grupper

En del af mine egne studerende blev testet to gange (med ca. et halvt års mellemrum³⁰), og jeg blev bekræftet i at øvelse gør mester, men kun lidt mester; der var kun en lille

²⁶ Her kan ortografi også spille ind. Det kyrilliske alfabets Y udtales /u/ på russisk, og denne forskel kan evt. have betydning.

²⁷ Dvs. baseret på mine over 30 års erfaring med at undervise udlændinge i dansk.

²⁸ Dvs. i overensstemmelse med min udtale, københavnsk udtale (se ovenfor).

²⁹ Dvs. efter det skriftbillede de mentalt har (se også Ritzau 2014).

³⁰ Jeg testede to hold af mine egne studerende, et hold på 7 og et hold på 15, 6 af dem var gengangere.

forbedring at spore, og de dygtige blev dygtigere (de dårlige desværre ikke nødvendigvis); men jeg kan se en forskel fra mine egne studerende til de andre studerende; mine egne studerende var noget bedre; det skyldes nok især at de kender underviseren, underviserens stemme og metoder; men jeg vil mene at det også skyldes et specifikt fokus på udtaleundervisning (og fonetik). Mange af de andre studerende har undervisning hvor udtale (og for enkeltes vedkommende fonetik) indgår som del af den almindelige danskundervisning, ikke som specifikt kursus,³¹ hvor jeg har haft specifik undervisning i udtale og fonetik med sproglaboratorieundervisning som supplement.

Resultater for de enkelte modersmål

19 modersmål er repræsenteret i undersøgelsen, men der er kun fem større grupper der giver grundlag for at sige noget om de enkelte modersmålsgruppers reception af vokaler (igen skal der tages forbehold i forhold til datas størrelse m.m.): den tyske gruppe, den svenske gruppe, den franske gruppe, den russiske gruppe og den tjekiske gruppe.

Den tyske gruppe består af to hold, et hold der har læst dansk i ca. 1 år og et hold der har læst dansk i ca. 2 år. Der er ingen nævneværdige forskelle på de to grupper. Jeg må her konstatere, ligesom med mine egne studerende, at der ikke er markant fremgang i receptionen af enkeltlyd.³² Nævneværdigt i den tyske gruppes opfattelse af vokallyd er deres blanding af [ø] og [ö] som er et gennemgående træk for den tyske gruppe.³³ For de urundede fortungevokalers vedkommende er det bemærkelsesværdigt at det især er a-varianterne der volder problemer, og forveksling af [æ] og [a] og [ɑ] og [α]; dvs. at tyskerne har problemer med de åbne urundede fortungevarianter, derimod ingen nævneværdige med de snævre og ej heller med bagtungevokaler – ved undervisning af tyskere i dansk udtale kan det derfor anbefales at fokusere på de åbne urundede fortungevokaler (problemet [ö/ø] er af en anden art – se ovenfor). Den svenske gruppe har problemer med [ö/ø], [u/o] og især med [o/å] – det der skal bemærkes her, som ikke er noget nyt for nabosprogsforskere m. fl.,³⁴ er at der er store lydmæssige forståelsesproblemer dansk/svensk (og omvendt – men det er jo ikke emnet her), trods nærheden i andre dele af de sproglige paradigmer – dvs. at det i undervisning i

³¹ Det ved jeg fra mit arbejde som formand for Lektoratsudvalget 2008-2016 hvor jeg var i nær kontakt med danskunderviserne på de udenlandske universiteter både gennem besøg og ved at læse deres årsrapporter om undervisningen.

³² Der er den forskel på de to tyske grupper og mine grupper, at de tyske grupper er to forskellige grupper, i mine grupper er der flest gengangere – se ovenfor. Se ovenfor under rundede fortungevokaler.

³³ Se ovenfor under rundede fortungevokaler.

³⁴ Se Kristiansen 2013 og Baquin & Zola Christensen 2014.

nabosprog (dansk/svensk) er vigtigt at fokusere på udtalen. Den russiske gruppe har, mod forventning, ikke flere problemer med de rundede fortungevokaler end de andre grupper, dvs. at de, selvom de måske har problemer med udtalen, ikke har nævneværdige vanskeligheder med identifikation af de rundede fortungevokaler (se også note 26). Værd at lægge mærke til ved de russiske svar er at mange har problemer med at skelne mellem de snævre urundede fortungevokaler [i/e] og mellem bagtungevokalerne [o/å]. Den tjekkiske gruppe lægger sig op ad den russiske i deres svar, men har især problemer med [o/å]. Den franske gruppe er gode til at skelne [ö/ø], har problemer med de snævre urundede fortungevokaler og forskellen på [o] og [å].

Som sagt skal der tages flere forbehold i forbindelse med data/undersøgelsens resultater; men som også sagt er resultaterne sigende nok til at de, med disse forbehold in mente, kan bruges i en pædagogisk sammenhæng. Mange forestillinger om hvad der er vanskeligt ved forståelse af de danske vokaler for udlændinge der skal lære dansk, er blevet bekræftet, der er resultater der viser at modersmål (L1) påvirker målsproget (L2), men undersøgelsen viser også at man ikke skal låse sig for fast på sådanne antagelser. Det er ikke kun de urundede fortungevokaler der kræver opmærksomhed – men undersøgelsen har bekræftet at de kræver opmærksomhed. Undersøgelsen viser at det er vigtigt at arbejde med udtale af vokaler, receptivt og derfor også produktivt, og det gælder for alle studerende der læser dansk – de har overordnet de samme udfordringer; men den viser også at det er vigtigt at gå ind og fokusere på enkelte udtaleproblemer for forskellige modersmålstalende; for tyskere med [ö/ø], for slavisktalende og svenskere med [o/å], for franskmænd (og andre) med [i/e]. Undersøgelsen viser også (eller bekræfter os i) hvor vigtigt eller dominerende skriftbilledet er for udtalen, og at det er vigtigt at tage højde for det i undervisningen.³⁵

Konkluderende bemærkning

Ved genlæsning af min artikel i Idun fra 1986 om vanskelige lyd i dansk er det interessant for mig at konstatere at der ikke er den store forskel på japanske danskstuderende og danskstuderende fra resten af verden i forhold til udtale. Jeg er efter 30 år kun blevet bekræftet i at det i undervisningen af udlændinge i dansk er yderst vigtigt at fokusere specifikt på udtale; herunder gøre meget ud af vokalerne, herunder især de urundede fortungevokaler, men ikke fokusere udelukkende på dem. Nu vil nogle mene at det ikke er så vigtigt om man kan høre forskel på et [i] og et [e] eller om man udtaler et ord *lange* [læŋə]/ eller længe [læŋə]; det vigtigste er at man kan

³⁵ Dette synspunkt støttes af andre, bl.a. Bassetti 2008 s 203.

kommunikere et budskab og forstå og blive forstået; det vil sige hellere fokusere på den kommunikative kompetence end på udtale. Jeg mener at udtale er en del af den kommunikative kompetence; det er ikke frugtbart for kommunikationen at man siger *lange* i stedet for *længe*; det er ikke sjovt ikke at blive forstået når man taler et andet sprog end sit modersmål. Og hvis man spørger de studerende, er de helt klart interesserede i så 'korrekt' en udtale som muligt; læs: så dansk som muligt. Og det er i hvert fald ufrugtbart at give dansk sprog det prædikat at det er sværere at lære end andre sprog – ed æjnd fær!

How difficult can it be? A pedagogical view on foreigners' pronunciation and interpretation of Danish vowels

Nina Møller Andersen

Summary

Danish vowels, especially the narrow front vowels, are, as many teachers' of Danish pronunciation for foreigners know, difficult to identify and pronounce. This essay describes what kind of challenges foreigners learning Danish have with pronunciation of Danish, focusing on the Danish narrow front vowels, and accordingly what teachers of Danish as a foreign language have to focus on in their teaching of Danish pronunciation. The results of a research study of the perception of Danish vowels amongst foreign students studying Danish language at university are presented. 22 native languages are represented in the survey, but only 4 are representative for the survey: French, Russian, Swedish, German. The result of the survey is that, yes, the students have problems with the perception of the Danish narrow front vowels, but also with other Danish vowels, but that it does not look as bad as suspected. There are not big differences between the different native speakers' perception of the Danish vowels, and the written language has a greater influence on the pronunciation than expected by the investigator. The conclusion is that nothing has changed since the author of the paper made a similar survey amongst Japanese Danish-students more than 30 years ago, and that it is still important to focus on the pronunciation of the Danish vowels in the teaching of Danish as a foreign language.

Referencer

- Ács, P. & Møller Andersen, N. (1983). *Dansk fonetik og fonologi for ungareere*. København: Undervisningsministeriet.
- Arnfast, J.S. & Jørgensen, J.N. (2003). HjemE Hgåd mæn Hu&E Hbæsd. I Holmen, A., Glahn, E. & Ruus, H. *Veje til dansk. Forskning i sprog og sprogtilegnelse*. København: Akademisk.
- Bassetti, B. (2008). Orthographic Input and Second Language Phonology. I Piske, T, (red.), *Input Matters in SLA*. CGbr: Multilingual Matters.
- Baquin, Mari & Robert Zola Christensen (2014). Dansk og svensk – Fra nabosprog til fremmedsprog: <http://www.sydsvenskan.se/danmark/ungdomar-har-svart-for-danska/09.07.2014>
- Bleses, D. & Basbøll, H. (2009). Er dansk sværere at tilegne sig end svensk? www.sproget.dk
- Bleses, D. & Basbøll, H. (2011). *Is Danish difficult to acquire. Evidence from Nordic past tense studies*. *Language and Cognitive Processes*, Vol. 26, <http://dx.doi.org/10.1080/01690965.2010.515108>
- Brink, L. & Lund, J. (1974). *Udtaleforskelle I Danmark*. København: Gjellerup.
- Brink, L., Jørn Lund, Steffen Heger, J. Normann Jørgensen (red.) (1991): *Den store danske udtaleordbog*. København: Munksgaard.
- Davidsen-Nielsen, N. (2003). *Fonetik og Fonologi*. I M. Herslund & B. Lihn Jensen. (red.), *Sprog og sprogbeskrivelse*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Flege, J. E. (1987). A Critical Period for Learning to Pronounce Foreign Languages? I *Applied Linguistics*, 8, 162-177. Oxford: Oxford University Press.
- Flege, J. E. (1995). Second Language Speech Learning. Theory, Findings, and Problems. I *Speech perception and linguistic experience: issues in cross-language research*. (red. W. Strange). Maryland: York Press.
- Grønnum, N. (1998). *Fonetik og fonologi*. København: Akademisk Forlag.
- Grønnum, N. (2006). *Rødgrød med fløde*. København: Akademisk Forlag.
- Grønnum, N. (2008). I *Mål og Mæle*, vol. 31.
- Hansen, E. (1981). *Skrift, stavning og retstavning*. København: Hans Reitzel.
- Heger, S. (1989). *Sprog og lyd. Elementær dansk fonetik*. København: Akademisk.
- Jørgensen, J. Normann 2001. Om tilegnelsen af dansk udtale hos voksne indlærere. I *Studier i dansk som andetsprog*. København: Akademisk Forlag.
- Kristiansen, Tore (2013). Language attitudes in the Nordic countries, i Howard Giles &

- Bernadette Watson (red.) *The Social Meanings of Language, Dialect and Accent. International Perspectives on Speech Styles*. New York: Peter Lang Publishing. 64–83.
- Møller Andersen, Nina (1986): Vanskelige lyd i dansk. I *Idun* VII, The Department of Danish and Swedish, Osaka Gaikokugo Daigaku, 1986, s. 121-35.
- Møller Andersen, N. (1989): *Dansk lydlære for japanere*. Osaka: Osaka University of Foreign Studies.
- Møller Andersen, N. (2002). Hvorfor gisper danskerne efter vejret eller lidt om intonation på dansk. *Idun*. 15. udg., 111-118. Osaka: Osaka Gaikokugo Daigaku.
- Møller Andersen, N. (2017, under udgivelse). *Dansk fonetik og udtalelære for udlændinge*. København: Københavnerstudier.
- Ritzau, U. (2014). New notions in a classic classroom. Applying late modern sociolinguistic and socially informed SLA to foreign language learner data. (Ph.D.-thesis). Copenhagen: Faculty of Humanities. University of Copenhagen.
- Ågerup Jervelund, A. (2007). *Sådan staver vi – om ortografi og stavefejl*. København: Dansk lærerforeningens Forlag og Dansk sprognavn.